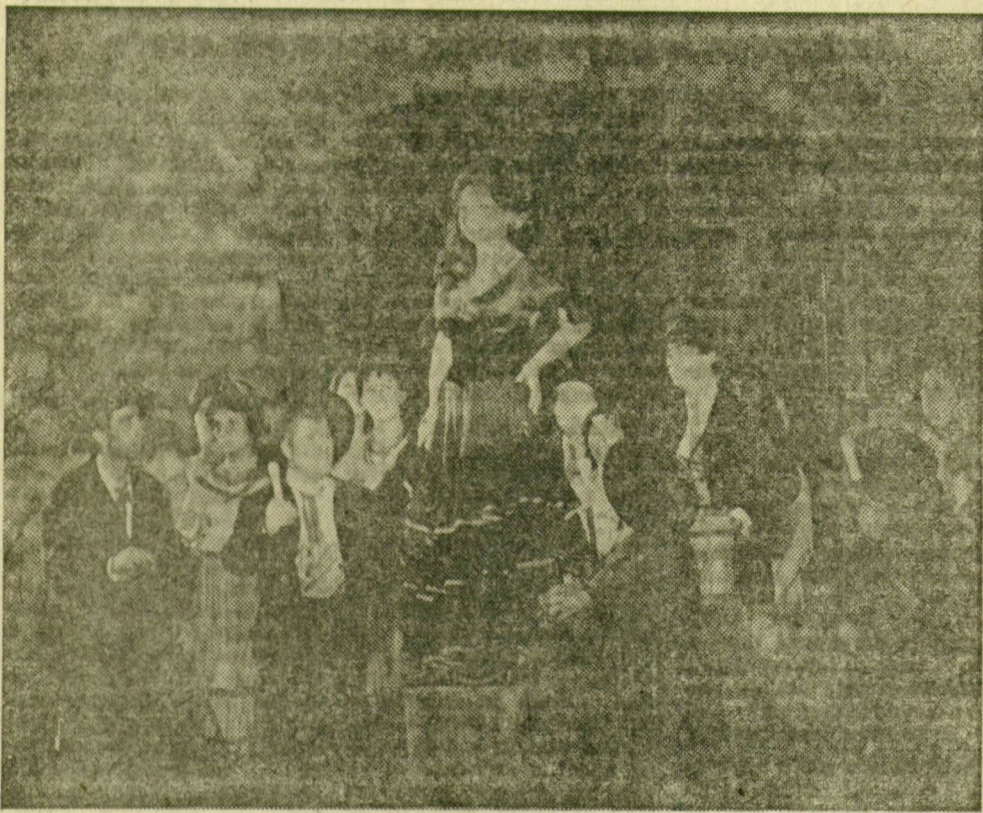

CARMEN

Operabemutató a szabadtéri játékokon

Nagy László felvétele

Carmen, hódolótól övezve

Ritkán fordul elő, hogy a szabadtéri két operabemutatót is megköckéztet ugyanabban a nyárevadban. *Verdi Falstaffját* tartózkodón fogadta nagyközönség és szakma, a péntek esti *Carmen*-premiert viszont annál fogékonyabb érdeklődés, nem lehet haszontalan hát pár keresetlen mondatot szentelni, itt és most a szegedi szabadtéri operajátás karakterfejlődésének, úgy általában és konkrétan. Az újkéltű szegedi játékok műsorpolitikájának kétségtelenül a második évtizedét jellemzi inkább, hogy a dómszínház szabadon él a párválasztás jogával. S mivel az idén először látott Falstaff ügyén, mint e csillagtetős nászéjszakákon rendszeresen, ismét föllángolt a vita, való ide vagy nem való, legyen szabad visszalapozni az emlékezet sárguló nagykönyvében, éppen az 1969-es *Carmen*-re, melynek avatási szertartásait hasonló polémiák viharfelhői árnyékolják be akkor-tájt.

Bizet operájával lépett ki ez a különleges méretű, környezetű fesztiválszínház a műfaj szélesebb mezejére. Eladdig ugyanis a tragikum nehéz palástját viselte. Misztikus, történelmi levegőjű, vagy a végzettségét méhükben hordozó sorsoperák-kal vonult föl a nézőnek, a *Hunyadi Lászlóval*, a *Bánkkal*, az *Aidával*, a *Trubadúrral*, a *Turandottal*, a *Fausttal*, a *Don Carloszal*, melyeket empatikus közvetlenséggel tudott befogadni, mindenesetre jelenlétével tűrni-viselni, a templom szigorú térére. A Carmennel viszont e kultikus szentély kapuján a színpadi realizmus kopogtatott be, operáról lévén szó, az úgynevezett verizmus, a friss szél támadt a köbezart deszkákon; cseppet sem véletlen, ha legott meg-hökkentőnek, váratlan ide-gennek, betolakodó jöve-vénynek találtatott. Ajtóstul rontott a házba, s a megszo-kások rabságából lassan ocsúdo közhangulat, még mielőtt pálcát törhetett volna fölötté (mert valjuk be, maga a produkció, *Roberto Benívél*, a „kis karmesterrel”) együtt sem sikerült túl fényesen), kénytelen volt megbékélni, hiszen a Carmennek már a következő évadokon segedelmére siettek társai, a *Parasztbecsület*, a *Bajazzók*, a *Borisz Godunov*. Utólag, ennyi esztendő

messzeségéből, minősíthetné persze bárki alkalomszerűen, ha anno dacunál ilyen kanyart vett a szegedi fesztivál-opera. Mégsem hinnék, csupán a véletlen csacska játéka. Az igények és elvárások halmazának oly minőség-követelményéről van szó, mely föltépte a hagyományosan konzervatív műsorpolitika gátjait, s egy gazdagabb repertoárnak engedett szabad folyást. Így a bő évtized távolából visszatért Carmen tetszik most olybá, mint ami kifejezetten a Dóm térére illik, találtatott ki — szemben a műsorszomszéd Falstaffal, melyről viszont (legalábbis e pillanatban) kevesen állítják meggyőződéssel ugyanezt. Sic itur...

Mitől hát a Carmen? A végzettség, mint hangulati élményanyag, ha nem is a Trubadúr, a Don Carlos, vagy éppen a tavalyi *Végzet hatalmának* sejtelmességével, misztikájával áttörten, de jelen van itt is, az érzelme, szenvedélyek könnyörtelen kifutásában. Messzebb ne menjünk, az úgynevezett sorsmotívum visszavisszatér a mű zenei textusában, a kártya halált jövendől a kacér cigánylányak, s lám, José töre beváltja a jóslatot. Munkások, katonák, cigányok, csibészek és csempészek, sokfajta népség, a múlt századelő spanyol társadalmának plebejus tömkelege asszisztál e mediterrán drá-mához, melynek szenvedő hősei, José, Carmen, Micaela, közülük valók. Izzó zenedráma, konfliktusa mélyen emberi és igaz, muzsikája tüzes ritmusokkal, délszaki dallamiséggel siftergi föl a vulkánis szenvedélyek forró lávaesőjét. Olyan mű, mely korrekt zenei tolmácsokkal, nagyvonalú díszletezéssel és rendezéssel, látványosan fogható a szegedi dómszínház antennáján. A vételi viszonyokat *Varga Mátyás*, négy évtizedes vendégség birtokában, igazán jelesül érzékeli. Alapdíszlata a negyedik felvonásból indul ki, mikor egy aréna homlokzatát magosítja színpadközpépre, loggás kilé-pökkel, két oldalra erődít-ményszerűen meghosszabbítva, lépcsős járatokkal aláve-zetve. Bévül dohánygyár, kí-vül kocsmá, a másik két hely színház. Mindössze a harmadik felvonás „sziklás hegyvi-dékének” asszociálását bízza

a néző fantáziájára, ámbátor az operai szövegek könyv szen-tírás régóta, az annyi da-gasztást, értelmezést, adaptá-ciót megért Carmené különö-sen nem, így aztán könnyen megbékél a néző, s kiegyezik mondjuk egy rakitár tövébe szorult csempésztanyával. *Márk Tivadar* választékos jelmezei arra is ügyelnek, hogy a spanyol tiszték, kato-nák egyenruhájáról (mint-hogy a mű mégiscsak fran-cia) a trikolor virítson, pe-dáns vasalásban.

A rendező *Szinétár Miklós*, ki a szabadtéri szakmát, szintúgy e lelátók tövében sajátította el, s fejlesztette tökélyre, két alapvető szem-pontra figyel. Arra, hogy az operarendező kalauza min-denekelőtt a zene (meg sem kísérel erőszakot tenni a partitúrán), s arra, hogy a tért-öltő embertömeg lehetőleg ne legyen passzív, amint vil-lanásnyi alkalom adódik rá, foglalatoskodjék, akcióba mozduljon, kösse le a nézőt. Nincs könnyű dolga, jóllehet efféle ajánlatokban nem szű-kölködő a Carmen; lehetősé-gei mégis ab ovo korlátozo-tak, hiszen ha az operaren-dező kőszínházban, teszem azt, nyolcfokú skálán játszhat, a szabadtérin legföljebb pen-taton dallamot harsoghat. Látványosak, megkomponál-tak, mozgalmassak *Szinétár* tablóit, *Barkóczy Sándor* iz-léssel, stílusfantáziával fod-rozott táncai teszik igazán elevenné, mégsem mondhat-ni, hogy a sokadalomba bele-veznének a karakterek, Carmen lobbanékonyága, José fojtott kétségbeesése vagy a torreador jönni-látni-győzni pillanatossága.

Összefogott, rendezett, a szó nemes értelmében kar-bantartott, korrekt előadást vezényelt *Pál Tamás*. Hogy tempói helytel-közzel ener-váltak, visszafogottak, abban föltehetően az a helyismeret-ből fakadó szándék munkál, hogy végig képes legyen akusztikailag ellenőrizni a (mikrofonok ide vagy oda) szabadtérin mégiscsak illé-szőlva — biztonsági kürt fu-tott, különösebb bravúrok, lélegzetállító triplák nélkül. Melyek e környezetben két-ségtelenül kockázatosak, ám egy vérpezsdítő Carmen-el-adás hatékony fűszerei. Lan-

gyosak a muzsika forrpont-jai, a franciás eleganciával siftergő spanyol tempera-mentum kontrasztjaiból ke-vesebb jut a hallgatónak. In-kább izgatott, semmint izga-tó. „Aki nem mehet ki a Jardin des Plantes-ba, hogy megfigyelje a farkas tekinte-tét, az nézze meg a macská-ét, mikor verébre les. E csil-logó, vad szempár — Car-men szeme.” A címszereplő *Mészöly Katalin* akár *Méri-mée* novelláját eljátszhatná, alkati adottságai tökéletesek hozzá. Zsirtalan, teltkarcsú mezzója nélkülözi ugyan a duzzadt pálmaligeteket füleddt párját, érzékeny inkább, min sem érzi, azon belül viszont ápolt, tiszta, és sal-langtalanul formál: nyilván hangjának további érese tö-kéletesíti majd a figurát ze-neileg is, mely látványosan ziccenszerepe.

A tavalyi *Végzet* hatalmá-ban hosszabb idő után visz-szatért kölni hazánkfiá, *Ilosfalvy Róbert*, egy eszten-dő leforgása alatt immár második parádés alakításá-val ajándékozta meg a Játé-kokat. Megint nagy formá-ban énekel: líra és szenved-ély, hajlékony dallamveze-tés és emocionális fűtöttség, igéző virágária, a fölső regisz-terekben kinyíló tenor — so-rozhatnánk erőneveit, mely-keket a pálya csúcsára érkezett művész nyújt bőséges kár-pótlást az esztendőkért, míg oly sokáig nélkülöztük kény-telen-keletlen, e tájt is, a *Simándyt* szorosan követő nemzedék legjelesebbjét.

A szerelmi háromszög harmadik sarkában kiállításával, hangjával egyaránt robusz-tus jelenség az odesszai *Ivan Ponomarenko*. Átható, sürű, kötött basszbaritonjával olyan torreador, aki mind-járt a bikát is élekelhetné akár. Ez a matéria is szűköl-ködő ugyan a pikáns ízekben, a följazott szenvedélyesség délszaki fűszerében, mind-azonáltal üzembiztos, és ti-pikusan szabadtéri hang, jégeső vagy hirtelen lehülés sem igen tehet kárt benne, fesztiváló okos menetzerei vadásszák világszerte. Kelle-mes meglepetés *Zempléni Mária* Micaelája. A falusi lány romlatlanságát, naivitá-sát, hamvas egyszerűségét hozza színpadra, elkerülve a figurában szunnyadó kísér-tést, hogy jelentéktelenné szürküljön: ellenkezőleg, harmadik felvonásbeli áriá-ja az est őszinte sikere. Ha-sonlóképpen szerez érvényt *Gregor József* basszusa José dramaturgiailag fontos ellen-lábasának, Zuniga hadnagynak, látványosan bizonyítva, ezt a szerepet cseppet sem szabad alábecsülni, a tizedes lázadását csorbítaná hitelle-nné. A két cigánylány, *Seregély Katalin* és *Vámosy Éva*, meg *Gyimesi Kálmán* Dancairója, *Réti Csaba* Remendadója, a Carmennel el-énekel csempészötösből iz-zik föl; *Mészöly*, *Seregély*, *Vámosy* jól hozza a kártya-tercetet is: ezek az epizódok zeneileg, színésziileg egyaránt kidolgozottak, hatásosak. *Kenesev Gábor* Morales sza-kaszvezetője arra enged kö-vetkeztetni, hogy a szegedi basszistának esélyei vannak a baritonális szerepkörön is. A *Molnár László* betanításával éneklő kórusból meggyőző a női szakasz produkál, s han-gulatosan „domborítanak” a gyerekek — a tarjáni 3-as számú általános iskola ének-karát *dr. Nagy Lászlóné* ké-szítette föl a világot jelentő deszkákra.

Nikolényi István

SZEGEDI ÜNNEPI HETEK

Bizet: Carmen. Előadás a Dóm téren, ma este 9 órakor.

Fotóklubok 16. szegedi szalonja a Bartók Béla Művelődési Központban. Megnyitja ma, vasárnap délelőtt 11 órakor Tóth Attila, a művelődési köz-pont igazgatója.

Bahget Iskander fotóki-állítás a Bartók Béla Mű-velődési Központban.

A XXI. Szegedi Nyári Tárlat a Móra Ferenc Mú-zeum Horváth Mihály ut-cai Képtárában.

Tóth Valéria szobrász-művész kiállítása a Móra

Ferenc Múzeum kupolá-jában.

Csóti Péter iparművész kiállítása a Gulácsy Lajos Teremben.

Farkas Pál szobrai a Bartók Béla Művelődési Központ udvarán.

Herman Lipót emlékki-állítás a Móra Ferenc Mú-zeumban.

A legszebb nyomdaipari termékek 1979. évi orszá-gos versenyének díjnyer-tes darabjaiból rendezett könyvkiállítás az MTE SZ Csongrád megyei székhá-zában (Kigyó u. 4.).

Papp György grafikus-művész kiállítása a szent-mihályteleki Móróc Zsig-mond Művelődési Házban.

Régi magyar könyv — a Somogyi-könyvtár rit-kaságainak bemutatója.

Lele József néprajzi gyűjteménye Tápén (Vár-tó u. 4.).

A Móra Ferenc Múze-um állandó kiállításai: Em-ber és környezete; Csong-rád megyei paraszttútorok és -viseletek; Kőolaj és földgáz; Szegedi Galéria; Lucs-gyűjtemény; Hunok, avarok, magyarok; „Vas-virágok”; Móra-emlékszo-ba; „Tűzön-vízen keresztül él Szeged”. A Fekete-házban: „Szeged felszaba-dításától az ország fel-szabadításáig”.

Éjfékete cigánylány

Mészöly Katalin, a cím-szereplő

Ideális Carmen-alkat. Hosz-szú, éjfékete haj keretezi kreo arcát, szemei, mint a karbunkulus, szikráznak. Nem véletlen hát, hogy ez a temperamentumos spanyol cigánylány volt első fősze-repe *Mészöly Katalinnak*.

— Már nyolc éves korom-ban önálló koncerteket ad-tam házuk lakóinak — em-lékezik kacagva a „pálya-kezdésre”. — Egy sámlin állva énekeltem a korabeli slágereket. Mondhatom, nagy sikerrel. Tizenhat éve-sen, még gimnazistaként kezdtem statisztálni az Ope-raházban. A Zeneművészeti Főiskola felvételijén három-szor rúgtak ki, mint pályá-ra alkalmatlant. A kórusban eltöltött évek alatt néhány szólószerepet is kaptam.

Azután Pécs következett, ahova Horváth Zoltán szer-ződöttem. Csupa apró fel-adatokat kaptam, s kezdet-ben egy kicsit haragudtam is emiatt Horváth Zoltára, de utólag csak halás lehetek, hogy nem dobott egyből a mély vízbe. Alkalmat te-remtett, hogy fokozatosan megtanuljak mindent, ami ehhez a pályához szükséges. Három év után kaptam az első nagy szerepet, ez éppen a Carmen volt. Akkortájt tüntettek ki Liszt-díjjal. A következő állomás Debre-cen. Majd az Operaház kö-vetkezett, ahol a Bánk bán Gertrudisával debütáltam. Közben Salzburgban tanul-tam Paula Lindbergnél. Az elmúlt években szinte min-den ált és mezo szerepet énekeltem az Operában.

— Mintegy hetvenszer éne-velte a *Carment*. Mi, nézők,

kívülről szemlélhetjük csu-pán, a négy felvonáson át hogyan változik, alakul a spanyol cigánylány lelkiál-lapota, változik a szerep ka-raktere. De hogyan éli ezt belülről a megformáló, az énekes?

— Az igazság az, hogy én Carment énekelni szeretem, s nem beszélni róla. Nekem az a meggyőződésem, hogy Carmen egy izzig-vérig ősz-tönös nő, aki mindig az iz-galmasabb férfit keresi, azt, aki „nagyobb örvényt kavarr maga körül”, aki a férfiak között is a leginkább férfi. Ezen vitatkozunk is a kar-mesterrel, Pál Tamással. Bizet. darabja forró, életteli, érzelmgazdag, minden mo-zzanatában emberi, Carmen igazi nagy szerep. Föllángo-lásai szalmalángok, ebben rejlik tragikumja is.

— Milyen élmények fűzik ehhez a városához?

— Egyik legszebb zenei élményem is Szegedhez kap-csolódik, s egy szomorú, be nem teljesült terv is köt ide. Az elmúlt évben a sze-gedi dómban csodálatos kon-certen Kobayashi Ken-ichiro vezényletével énekeltem *Verdi Requiemjét*. Néhány évvel ezelőtt Vaszy Viktor csillantotta föl előttem egy nagy-nagy álom megvalósu-lásának reményét: Gregor Józseffel és velem szeretne volna az NSZK-ban színpa-dra állítani Bartók Kék-szakállú herceg vára című operáját. Tervét magával vitte...

— Hogy érzi magát a Dóm téren, az új partnerek kö-zötti?

— Ilosfalvy Róberttel nem először találkozom, az évad végén az Operaházban az *Aidát* énekeltem vele. Fer-tórákoson Pál Tamás volt annak a Trubadúrnak a kar-mestere, melyen én is fel-léptem. Gregor Józseffel többször is játszottunk együtt, Szombathelyen a Várászfutólában, Pésten a Borisz Godunovban. És éne-keltük együtt *Verdi Requiem-jét* is. *Varga Mátyás*nak a *Don Carlos* című ope-rához készített díszleteiben még Debrecenben játszo-ttam, ez a mostani munkája egyszerűen csodálatos, öröm benne játszani. *Szinétár Miklóssal* viszont ez az első munkám, s először énekelek ezen a téren, mely lenyü-göz, magával ragad.

T. L.